

El senyor i la senyora Dandridge, els nostres avis, els quals sempre vam tractar amb el respecte a què obliga una rigorosa educació victoriana, van morir amb pocs dies de diferència l'un de l'altre; els suficients perquè l'àvia ens confessés la seva darrera voluntat: les privacions amb què havien viscut els darrers anys no eren altra cosa que el sacrifici de costejar una elevada educació per al meu germà i per a mi, que hauria de situar dos orfes en condicions a què cap membre de la família no havia tingut accés.

Si l'àvia hagués sabut, la nit del seu darrer i íntim testament, aplegats el meu germà i jo a la seva cambra, el destí tràgic al qual la seva decisió ens condemnava, hauria preferit, de ben segur, deixar-nos en la misèria més atterridora, però vius, i capaços de lluitar contra un esdevenidor incert però, possiblement, segur. «Si Déu era capaç d'alimentar els ocells —deia anys enrere—, per què no hauria de tenir cura de nosaltres quan ells faltessin?» La manca de confiança en la providència divina, a què sempre recorria en els dies més difícils, se'ns giraria de cara, en el futur, per clavar-nos els seus ullals més esmolats.

Així fou com el dia cinc de setembre de l'any 1938, l'Alfons i l'Esther Dandridge, germans bessons a punt de fer quinze anys, eren admesos a l'escola de Saint Mary, a la població d'Ely, situada a noranta minuts amb ferrocarril de la ciutat de Londres, i a més d'una jornada de camí de les assolellades terres de Cornwall, a l'oest del país, on havien viscut.

Per ser admès a la disciplinada escola de Saint Mary calien dues condicions: ser orfe d'un o de dos progenitors i estar en possessió dels cabals suficients per afrontar les despeses educatives, procedissin aquestes o bé de rendes familiars o bé del suport d'un protector, d'un benefactor o d'alguna comunitat. La mare havia mort ben igual que en les més tristes novel·les per lliuraments, en el moment de parir: no eren un, sinó dos, els infants que portava al ventre, sense que ningú l'hagués advertida d'aquell extrem. La primera a néixer vaig ser jo, i tretze minuts després ho feia l'Alfons, enmig de les estrebades d'un metge que lluitava per extreure'l d'un cos ja mort. El pare, com l'heroi de qualsevol història exemplar, havia mort mesos abans al servei del rei Jordi IV com a conseqüència de les ferides rebudes a la Gran Guerra, de la qual va sobreviure quatre dolorosos anys, fins que el seu cor va aturar-se, poc després de l'últim acte d'amor a la mare. L'únic record que ens quedà dels pares seria una petita fotografia d'ella guardada en un camafeu que duia les seves inicials i que va guarnir el coll de l'Alfons, aquella mateixa nit, per no separar-se'n mai més. Així doncs, superàvem amb escreix en misèries humanes molts dels que ens acompanyarien en aquells tres anys que passaríem al col·legi. La nostra

situació personal i l'esforç dels avis satisfaria suficientment les elevades condicions d'accés.

L'àvia ens havia parlat del Saint Mary com la millor escola d'Anglaterra; no en va, subratllava, era regentada per membres de la Companyia Missionera dels Pares Redemptors del Pecat; passat el temps de conquesta espiritual en terres estranyes, es feien dir Companyia dels Pares Redemptors. La seva història —com l'Alfons i jo sabríem després— era poblada de persecucions religioses, expulsions —a Espanya, França o Portugal—, tortures i execucions en un teixit d'històries que començaven quatre-cents anys enrere i que al meu germà i a mi ens interessaven, en aquell moment, molt més que aquell gruix de llibres de vides de sants i de conquestes heroïques que els avis ens havien llegat com a única possessió terrenal en una caixa al nostre nom. La casa en què havíem viscut havia estat venuda i la seva retribució ingressada, segons voluntat testamentària, per sufragar el cost de la nostra educació, al compte que la companyia tenia obert per a aquests afers, compte que, amb el pas del temps, sempre estaria sota mínims, com s'ocuparien de recordar-nos sovint en el moment de demanar-nos esforç i sacrifici. Acomiadar-nos d'aquella vella construcció de granit, datada tres-cents anys enrere, situada al bell mig d'una vall fèrtil, entre pastures habitades per vaques, ovelles i ponis de qui coneixíem races i noms, ens va causar una tristesa incommensurable.

El dia de la nostra arribada al Saint Mary portàvem les nostres pertinences en dues petites maletes de mà. Malgrat

haver satisfet les condicions econòmiques de tres anys d'estudi, vaig tenir el sentiment de ser acollits, en la nostra misèria, per una casa de caritat on, com succeïa en els contes tradicionals, hauríem d'ocupar-nos de les feines que ningú no volia, com Ventafocs al servei d'uns amos de fortuna. Però, sortosament, aquella impressió va desfer-se aviat, en trobar-nos amb un grup nombrós, d'entre quinze i vint minyons acompanyats d'algun adult lànguid, tots amb el mateix desànim al rostre i farcellets ben nuats al coll. Jo patia per l'Alfons. De sempre havia estat un noi alegre a qui mai no havia faltat de res, de carona graciosa i uns ulls blau cel, nets, cristal·lins, de cor sensible, amb un món interior que només jo endevinava. De vegades, pensava que la seva curiositat, el seu tarannà optimista i tafaer, que mai no parava de fer preguntes, no era sinó una careta que amagava les seves pors. Ell havia estat qui més havia planyut l'òbit dels avis. Potser el fet de ser dona, d'haver sofert, des de temps immemorials, la desconsideració per part del sexe més fort, el fet d'estar preparades per a la maternitat, per a la criança de fills i la responsabilitat que això suposa ens fa més fortes, més dures, més fermes; malgrat les circumstàncies del nostre gènere, estem més ben preparades per a les catàstrofes. Davall un portal de pedra calís, al bell mig dels murs que separaven l'escola dels barris medievals d'Ely, fórem cridats, un per un, per un jove capellà. Ell va donar-nos les instruccions de la nostra vida a l'escola: a excepció dels serveis religiosos, del menjador compartit, del claustre i dels jardins, espais per a l'esbarjo i el passeig, la resta de les activitats

eren independents. Els nois tenien les seves pròpies aules i els seus propis dormitoris. Les noies una bonica casa de rajola. I que havíem de donar les gràcies al degà de l'escola que, eliminant les enormes barreres que separen l'educació dels nois i de les noies en aquell temps, havia aconseguit, en nom de la convivència i el respecte mutu, aquella primera aproximació, de caràcter insòlit i únic en tot el país. D'aquesta manera —va afegir— les famílies no havien de ser separades i nosaltres havíem de considerar-nos, certament, privilegiats. Vaig entendre, en aquell moment, l'elecció de l'escola de Saint Mary per part dels avis. No quedant cap membre de la família amb vida que, almenys, ens tinguéssim i guardéssim l'un a l'altre. I això no obstant, quan vaig veure allunyar-se l'Alfons en la nostra primera separació després de quinze anys, vaig sentir unes enormes ganes de plorar. Però no vaig fer-ho i vaig acomiadar l'Alfons tot picant-li l'ullet mentre al meu interior jo sanglotava. Permeteu-me afegir que érem un cas poc usual de bessons univitel·lins, és a dir, d'una semblança física extraordinària. N'hi havia prou de tallar-me els cabells i amagar els pits, que tot just s'encetaven, per ser confosa amb el meu germà. Érem dues gotes d'aigua. I estava segura que també ho eren els nostres interiors en la seva sensibilitat, en la transparència de sentiments i en el fet que érem capaços d'endevinar què passava al cervell i al cor de l'altre en una comunicació interior molt especial. El temps, dissortadament i sobtadament, confirmaria aquestes prediccions.

Però, per sort, aquell primer dia, no vaig trigar gaire a reveure el meu germà. L'escola era bastida damunt els murs

i estances d'un antic convent; per això, les nostres habitacions eren d'una simplicitat i una pobresa exemplars; un armari, una calaixera, una tauleta de nit amb una llàntia, una tauleta estintolada de petges fràgils i dos llits. Havien pertanyut a una comunitat de monges catòliques, ja abolida, com passava sovint a l'Anglaterra protestant, dos segles enrere. Malgrat que l'escola quedava oculta en els barris dels afores, a l'ombra de la majestuosa catedral d'Ely i la seva torre octagonal de quaranta peus d'alçària, que ningú no pensi que es tractava d'una petita escola de províncies, ans al contrari, sumava diversos edificis de rajola vermella governats per dues torres: el campanar o torre nord i una fortificació d'aspecte quasi militar que anomenaven com la torre sud. El campanar era un bell exemple d'arquitectura normanda, i era conegut com la germana petita d'Earls Barton, una ciutat del comtat de Northamptonshire famosa per l'església de Tots Sants i la seva monumental torre saxona. En travessar el mur, que separava l'escola d'un carrer farcit de cases que havien conegut temps millors, s'entrava en un petit pati interior desproveït de qualsevol ornamentació. Allí s'obria un portal d'origen medieval que comunicava amb un claustre envoltat d'arcades gòtiques que encerclaven un jardí ben cuidat, al bell mig del qual rajava un doll d'aigua des del càntir de la figura d'una nena amb els peus descalços d'un brollador; el claustre, per les seves dimensions, podia acollir la totalitat dels alumnes del Saint Mary. Les aules, la biblioteca, la sala d'estudis i els altres serveis per als estudiants estaven situats al seu voltant. Quant a les habitacions dels nois, es trobaven

al primer pis; les finestres de les cambres donaven al claustre. Al damunt, hi residien els membres de la comunitat religiosa i els docents. A les dependències de les noies s'hi tenia accés a l'ombra de la torre sud, al final del claustre, per un passadís. Allí, després de travessar una porta metàl·lica de metre i mig d'alçària, s'arribava a un altre jardí on s'obrien dues fileres d'estàtues de sants que es coneixia com a «Jardí del Paradís». Al final d'aquell pelegrinatge escultòric, es trobaven situades les nostres habitacions, en una casa de dues plantes de totxo vermell sense finestres encerclada per un mur baix enreixat; la casa estava annexada a una antiga factoria tèxtil reconvertida en els menjadors comunitaris, darrere dels quals hi havia les cuines, com s'endevinava pel filet de fum que exhalava una llarga fumera d'aquelles tan característiques de l'era industrial. El nostre lloc d'estudi consistia en tres aules per encabir-hi, com a màxim, una cinquantena de noies i ocupava la planta baixa de la casa.

Jo havia de compartir l'habitació amb la Caterina Wallace, a qui coneixeria més tard. Totes les cambres eren interiors pel sol fet que les finestres havien estat tapiades. Només alguna tenia un finestró que donava al forat de l'escala o al passadís, per les quals tampoc no arribava cap tipus de llum exterior. Cal tanta mortificació? Aquell esperit de pobresa, de desolació, de misèria —en una paraula—, ¿era necessari per endegar les nostres ànimes pels camins de la humilitat?

Vam ser cridats tots a l'església per rebre la benedicció de benvinguda a càrrec del director del centre, el Pare General, reverend John Dean, i va ser allí quan, a l'altra banda —els

bancs de l'esquerra per als nois, els de la dreta per a les noies—, vaig veure l'Alfons. Ens vam fer un somriure llarg. Parlava amb un noi del seu costat i vaig endevinar que, possiblement, es tractava del seu company d'habitació.

En John Dean era un home extraordinàriament alt i prim, de rostre blanquinós i uns finíssims ulls blaus que contrastaven amb la negror dels seus hàbits. Era, talment, la personificació d'aquelles estampes religioses que teníem a casa dels avis, al revers de les quals hi apareixia una oració, una pregària o la lletra d'una novena. Per un efecte de la llum, que arribava des de les finestres més altes i l'embolcallava en una aurèola de santedat, semblava l'escollit per portar-nos a la terra promesa de què parlen les Sagrades Escripures. De la mateixa manera que es representa el colom de la pau portant al bec una fulla d'olivera, ell duia a la mà dreta una fina branca d'avellaner que o bé creuava sobre el pit, o bé brandava amb rotunditat, a l'hora de parlar. El principi d'autoritat que amagava el seu gest no va escapar-se-li a ningú. Crec que ben pocs dels alumnes que haurien passat pel Saint Mary oblidarien mai aquella imatge de beatitud, de solemnitat i, alhora, de disciplina i rigor, imatge de la qual ell era del tot conscient. ¿En faria ús, alguna vegada, d'aquella vara com els mestres que castiguen els seus alumnes picant-los amb la palmeta el palmell de la mà? ¿L'alçaria alguna vegada contra nosaltres?

Si bé recordo, una per una, totes les paraules de la seva allocució de benvinguda, m'abstindré de repetir-les, cosa que sí que faré en altres ocasions. El Pare General, tot agitant

la seva vara de comandament, va incórrer en una sèrie de vaguetats habituals quan hom repeteix, any rere any, la lliçó apresada entorn del que esperaven de nosaltres, de l'agraïment que havíem de mostrar envers aquells que havien llaurat la nostra bona fortuna, de la tradició, fidelitat i altíssim honor de l'escola sota els principis elaborats pel noble senyor De Noyal, el fundador de la seva humil comunitat. Després enfilà un seguit de recomanacions entorn de la vida estudiantil, per acabar amb l'oferiment d'amistat i consol per a tots aquells que ho necessitessin, al seu despatx, que obria a qualsevol hora per a tots nosaltres. Les dues religioses que ens havien conduït a l'església i cinc capellans més acompanyaven el reverend en la seva primera homilia. Cap d'ells no pronuncià paraula i es dedicaren a assentir, amb solemnitat, les afirmacions del seu cap. Mentre ell parlava, vaig tenir ocasió d'admirar el temple. Aquella sensació de provisionalitat que m'havia seguit fins a l'arribada s'havia esvanit a l'instant d'accedir-hi. Malgrat que l'església era de dimensions reduïdes, el fet de ser d'altres i primes columnes, a joc amb la figura espigada del senyor Dean, i de planta de creu llatina, com ja havia descobert en les il·lustracions dels missals de l'àvia i en algun llibre de sants, la convertia en una església sòbria però magnífica. El retaule barroc, tot ell banyat en or i per on ascendien quatre columnes cobertes de pàmpol i de fruits també daurats presidits per una imatge de la Mare de Déu entre un estol de sants i d'àngels, em recordava els decorats teatrals que acompanyaven, de ben petita, les representacions del naixement de Jesús. Uns vitralls que

representaven les dificultats de la vida missionera, de l'evangelització en terres indígenes de caps acotats sota la creu del conqueridor, imprimien les seves coloraines al terra. Abandonada la llum de la creació que l'emmarcava, en Dean avançava ara pel passadís central de tal manera que semblava que surava per damunt d'un mar de colors d'aquell que anuncia de la mateixa manera que és pròxim l'episodi de Jesús caminant damunt les aigües, alhora que pregona que hom no pertany a aquest món.

Després ens fou presentat el professorat: tres vells professors per als nois i dues dones de mitjana edat per a les noies, de vestits molt adusts i mirada pontifícia que en poc es diferenciaven de les tres germanes que s'ocuparien de nosaltres: sor Margaret, sor Mercedes i sor Madeleine. En Dean va enllestir el seu parlament amb un *Ad maiorem Dei gloriam*. Fórem conduïts, de nou, a les nostres cel·les, on trobarem, plegades finament, unes bates grises de vetes negres que, vaig suposar, eren el nostre hàbit escolar de cada dia. La Caterina, la meva companya d'habitació, més aviat migrada però rabassuda, va resultar ser la petita de set germans d'una família de camperols, aviat orfes de pare, nascuts amb molta llibertat i amb pocs recursos, habituats a viure sota privacions segons el preu de la collita, les inclemències del temps i les ziga-zagues d'una vida difícil; en morir la seva mare, una devota parroquiana, el voluntarisme i l'esforç de tota una vila i la intercessió del vicari episcopal, amic dels finats, l'havien conduït al Saint Mary.